

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

**EUROPSKA POVELJA
O REGIONALNIM ILI MANJINSKIM
JEZICIMA**

Obrazloženje

Obrazloženje

Uvod

1. Mnoge europske zemlje na svojem državnom području imaju autohtone regionalne skupine koje govore jezik različit od jezika većine stanovništva. To je posljedica povijesnih procesa tijekom kojih se granice država nisu određivale duž crta povučenih samo na temelju jezika te su veće zajednice progutale male.

2. Demografska situacija takvih regionalnih ili manjinskih jezika jako se razlikuje, od nekoliko tisuća do nekoliko milijuna govornika, kao i pravo i praksa pojedinih država u odnosu na njih. Međutim, ono što je mnogima zajedničko veći je ili manji stupanj nesigurnosti. Štoviše, bez obzira na to kakva je situacija bila u prošlosti, danas su prijetnje s kojima su suočeni ti regionalni ili manjinski jezici često barem jednako prisutne zbog neizbježne standardizacije koju nameće suvremena civilizacija, osobito masovni mediji, kao i zbog neprijateljskog okruženja ili državne politike asimilacije.

3. Već mnogo godina razna tijela u sklopu Vijeća Europe izražavaju zabrinutost zbog položaja regionalnih ili manjinskih jezika. Istina, u članku 14. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda sadržano je načelo nediskriminacije, koje osobito stavlja izvan zakona, barem u odnosu na poštovanje uživanja prava i sloboda zajamčenih Konvencijom, svaku diskriminaciju koja se temelji na osnovama kao što su jezik ili povezanost s nacionalnom manjinom. Međutim, koliko god je važna, ta odredba samo daje pravo pojedincima da ne budu podvrgnuti diskriminaciji, ali ne i sustav pozitivne zaštite manjinskih jezika i zajednica koje ih rabe, kao što je još 1957. godine ukazala Konstitutivna skupština u Rezoluciji 136. Godine 1961. u Preporuci 285 Parlamentarna skupština pozvala je na uvođenje zaštitne mjere za nadopunu Europske konvencije radi zaštite prava manjina na uživanje svoje kulture, uporabu svojeg jezika, osnivanje svojih škola i dr.

4. Naposljetku, 1981. godine Parlamentarna skupština Vijeća Europe donijela je Preporuku 928 o obrazovnim i kulturnim problemima manjinskih jezika i dijalekata u Europi, a te je godine Europski parlament donio rezoluciju o istim pitanjima. U oba je dokumenta zaključeno kako je potrebno izraditi povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima i kulturama.

5. Postupajući prema tim preporukama i rezolucijama, Stalna konferencija lokalnih i regionalnih vlasti Europe (CLARE) odlučila je započeti pripremu izrade Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, s obzirom na ulogu za koju se mora očekivati da će je imati lokalne i regionalne vlasti u odnosu na jezike i kulture na lokalnoj i regionalnoj razini.

6. Pripremni rad, prije konkretne izrade nacrtu povelje, uključio je istraživanje o stvarnoj situaciji regionalnih i manjinskih jezika u Europi te javno saslušanje 1984. godine, na kojem je bilo nazočno približno 250 ljudi koji su predstavljali više od 40 jezika. U izradi početnog nacrtu pomagala je skupina stručnjaka. S obzirom na snažno i trajno zanimanje Parlamentarne skupštine Vijeća Europe i Europskog parlamenta za tu temu, Parlamentarna skupština sudjelovala je u izradi nacrtu, a i s nadležnim su se članovima Vijeća Europe održavali kontakti.

7. Naposljetku, u svojoj je Rezoluciji 192 (1988) Stalna konferencija predložila tekst povelje koji je bio osmišljen tako da ima položaj konvencije.

8. Nakon te inicijative koju je Parlamentarna skupština poduprla u svojem Mišljenju br. 142 (1988), Odbor ministara ustanovio je ad hoc odbor stručnjaka za regionalne ili manjinske jezike u Europi (CAHLR), nadležan za izradu nacrtu povelje, imajući na umu tekst Stalne konferencije. Taj međudržavni odbor započeo je rad krajem 1989. godine. S obzirom na njihovu važnu ulogu promicatelja projekta, i CLARAE i Parlamentarna skupština imali su svoje predstavnike na sastancima odbora. Prije podnošenja konačnog teksta nacrtu povelje Odboru ministara 1992. godine, CAHLR se savjetovao i uzeo u obzir mišljenja brojnih specijaliziranih odbora u sklopu Vijeća Europe (za kulturu, obrazovanje, ljudska prava, pravnu suradnju, probleme kriminaliteta, lokalne i regionalne vlasti, medije) kao i Europske komisije za demokraciju kroz

pravo.

9. Povelju je kao konvenciju donio Odbor ministara na svojem 478. sastanku zamjenika ministara 25. lipnja 1992., a za potpisivanje je otvorena 5. studenog 1992. godine u Strasbourgu.

Općenita razmatranja

Ciljevi Povelje

10. Kao što je to jasno rečeno u preambuli, glavni je cilj povelje kulturni. Ona je osmišljena za zaštitu i promicanje regionalnih ili manjinskih jezika kao ugroženog aspekta kulturne baštine Europe. Zato ne sadrži samo klauzulu kojom se zabranjuje diskriminacija kad je riječ o uporabi tih jezika, nego i predviđa mjere koje im nude djelatnu potporu: cilj je osigurati, koliko je to razumno moguće, uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u obrazovanju i medijima te dozvoliti njihovu uporabu u pravosudnom i upravnom okruženju, gospodarskom i društvenom životu te kulturnim djelatnostima. Samo se na taj način tim jezicima mogu nadoknaditi, kad je to potrebno, nepovoljni uvjeti iz prošlosti te ih se samo tako može očuvati i razviti kao živući oblik kulturnog identiteta Europe.

11. Povelja štiti i promiče regionalne ili manjinske jezike, a ne jezične manjine. Zato je naglasak stavljen na kulturnu dimenziju i uporabu regionalnog ili manjinskog jezika u svim područjima života njegovih govornika. Povelja ne ustanovljuje nikakva pojedinačna ili kolektivna prava za govornike regionalnih ili manjinskih jezika. Ipak, preuzete obveze stranaka u vezi s položajem tih jezika i domaće zakonodavstvo koje će trebati donijeti u skladu s poveljom imat će očigledan učinak na položaj zajednica o kojima je riječ i njihovih pojedinačnih članova.

12. CLRAE je zamislio i predočio svoj nacrt povelje prije dramatičnih promjena u srednjoj i istočnoj Europi te u svjetlu potreba zemalja koje su u to doba već bile članice Vijeća Europe. Ipak, bitnost povelje i njezinog pristupa situaciji u zemljama srednje i istočne Europe od tada je potvrđena znatnim zanimanjem koje su iskazali predstavnici nekih od tih zemalja za uspostavu europskih standarda u vezi s tom temom.

13. I dok se nacrt povelje ne bavi problemom nacionalnosti koje teže neovisnosti ili izmjeni granica, može se očekivati da će pomoći, na odmjeren i realan način, ublažiti problem manjina čiji jezik je njihovo razlikovno obilježje, tako što će im omogućiti da se dobro osjećaju u državi u koju ih je smjestila povijest. Daleko od toga da ponovno osnažuje dezintegrirajuće tendencije, olakšavanje mogućnosti uporabe regionalnih ili manjinskih jezika u raznim područjima života samo može ohrabriti skupine koje ih govore da ostave iza sebe ljutnju iz prošlosti koja ih je sprečavala u prihvaćanju svog mjesta u zemlji u kojoj žive i u Europi u cjelini.

14. U tom kontekstu treba naglasiti kako se u povelji ne zamišlja odnos između službenih jezika i regionalnih ili manjinskih jezika kao odnos natjecanja ili antagonizma. Umjesto toga, u njoj se namjerno zauzima međukulturni i višejezični pristup u kojem svaka kategorija jezika ima svoje pravo mjesto. Taj pristup u cijelosti odgovara vrijednostima koje tradicionalno podupire Vijeće Europe i njegovim naporima usmjerenima na promicanje bliskijih odnosa između naroda, povećanu europsku suradnju i bolje razumijevanje između različitih skupina stanovništva u državi na međukulturnoj osnovi.

15. Povelja se ne bavi položajem novih, često neeuropskih jezika koji su se moguće pojavili u državama potpisnicama kao rezultat nedavnih migracijskih tokova koji često nastaju iz gospodarskih motiva. U slučaju kad stanovništvo govori te jezike, nastaju konkretni problemi integracije. CAHLR je zauzeo stajalište kako ti problemi zaslužuju zasebno rješavanje, ako je to prikladno, u konkretnom pravnom instrumentu.

16. Naposljetku, može se primijetiti da neke države članice Vijeća Europe već primjenjuju politike koje idu i dalje od nekih zahtjeva iz povelje. Odredbama povelje nikako nije svrha na bilo koji način umanjiti njihovo pravo da to učine.

Osnovni pojmovi i pristup

Pojam jezika

17. Pojam jezika kako se koristi u povelji ponajprije je usmjeren na kulturnu ulogu jezika. Zato on nije definiran subjektivno na način da dodjeljuje pojedinačno pravo, tj. pravo govorenja „vlastitog jezika“, ostavljajući svakome pojedincu da definira taj jezik. Ne oslanja se ni na političko-društvenu ili etničku definiciju opisivanjem jezika kao medija neke konkretne društvene ili etničke skupine. Stoga se povelja može suzdržati od definiranja pojma jezičnih manjina jer joj cilj nije odrediti prava etničkih i/ili kulturnih manjinskih skupina, nego štititi i promicati regionalne ili manjinske jezike kao takve.

Upotrebljena terminologija

18. Dajući mu prednost pred izrazima kao što su „manje rasprostranjeni jezici“, CAHLR se odlučio za izraz „regionalni ili manjinski jezici“. Pridjev „regionalni“ označava jezike koji se govore na ograničenom dijelu državnog područja neke države, na kojem ih, štoviše, može govoriti većina građana. Izraz „manjinski“ odnosi se ili na situacije u kojima taj jezik govore osobe koje nisu koncentrirane na konkretnom dijelu državnog područja neke države, ili u kojima ga govori skupina osoba koja je, iako je koncentrirana na dijelu državnog područja neke države, brojčano manja od stanovništva u toj regiji koje govori većinski jezik te države. Dakle, oba pridjeva odnose se na činjenične kriterije, a ne na pravne pojmove, te se u svakom slučaju odnose na situaciju u određenoj državi (na primjer, manjinski jezik u jednoj državi može biti većinski jezik u nekoj drugoj državi).

Nepostojanje razlike između različitih „kategorija“ regionalnih ili manjinskih jezika

19. Autori povelje bili su suočeni s problemom velikih razlika koje postoje u položaju regionalnih ili manjinskih jezika u Europi. Neki jezici pokrivaju razmjerno veliki dio državnog područja, govori ih znatan dio stanovništva i imaju određenu sposobnost razvoja i kulturne stabilnosti. Neke druge govori samo mali dio stanovništva, na ograničenom državnom području, ili u vrlo označenom manjinskom kontekstu i već sa znatno oštećenom sposobnošću za preživljavanje i razvoj.

20. No, ipak je odlučeno da se ne pokušava definirati različite kategorije jezika prema njihovom objektivnom položaju. Takav pristup ne bi bio pravedan prema raznolikosti jezičnih situacija u Europi. U praksi, svaki regionalni ili manjinski jezik predstavlja poseban slučaj i besmisleno ih je pokušati prisilno svrstati u zasebne skupine. Kao rješenje izabrano je očuvanje jedinstvenog pojma regionalnog ili manjinskog jezika uz omogućavanje državama članicama da prilagode svoje preuzete obveze položaju svakog regionalnog ili manjinskog jezika.

Nepostojanje popisa regionalnih ili manjinskih jezika u Europi.

21. U povelji se konkretno ne navodi koji europski jezici odgovaraju pojmu regionalnih ili manjinskih jezika kako je definiran u njezinom prvom članku. U stvari, prethodno ispitivanje jezične situacije u Europi koje je provela Stalna konferencija lokalnih i regionalnih vlasti Europe potaklo je autore povelje da se suzdrže od dodavanja popisa regionalnih ili manjinskih jezika. Bez obzira na to koliko bi popisivači bili stručni, taj bi popis sigurno bio naširoko osporen s jezičnih i ostalih osnova. Štoviše, njegova bi vrijednost bila ograničena jer je u svakom slučaju u pogledu konkretnih mjera u Dijelu III povelje u velikoj mjeri ostavljeno strankama da odluče koje će odredbe primijeniti na koji jezik. U povelji se predviđaju odgovarajuća rješenja za različite situacije pojedinih regionalnih ili manjinskih jezika, ali se ne prejudicira kakva je specifična situacija u konkretnim slučajevima.

Struktura Povelje

22. S jedne strane, povelja ustanovljuje zajednička ključna načela, navedena u Dijelu II, koja se primjenjuju na sve regionalne ili manjinske jezike. S druge strane, Dio III povelje sadrži niz konkretnih odredbi koje se odnose na mjesto regionalnih ili manjinskih jezika u raznim područjima života zajednice:

pojedine su države slobodne, u određenim granicama, odrediti koje će se od tih odredbi primijeniti na svaki od jezika koji se govori unutar njihovih granica. Uz to, znatan broj odredbi sadrži nekoliko mogućnosti raznih stupnjeva strogosti, od kojih jednu treba primijeniti „prema položaju svakog jezika”.

23. Ta fleksibilnost vodi računa o glavnim razlikama u de facto položajima regionalnih ili manjinskih jezika (broj govornika, stupanj rascjepkanosti, itd.). Isto tako uzima u obzir i troškove koji proizlaze iz mnogih odredbi i različitog administrativnog i financijskog kapaciteta europskih država. U tom je pogledu važno da stranke smiju nadopuniti svoje preuzete obveze u kasnijoj fazi, kako se razvija njihova pravna situacija ili kako dozvoljavaju njihove financijske okolnosti.

24. Naposljetku, Dio IV. povelje sadrži provedbene odredbe, uključujući osobito ustanovljenje Europskog odbora stručnjaka za praćenje primjene povelje.

Komentar odredbi povelje

Preambula

25. U preambuli se navode razlozi za izradu povelje te se objašnjava njezin osnovi filozofski pristup.

26. Cilj je Vijeća Europe postići veće jedinstvo između svojih članica, kako bi promicale svoju zajedničku baštinu i ideale. Jezična raznolikost jedan je od najvrjednijih elemenata europske kulturne baštine. Kulturni identitet Europe ne može se izgraditi na temelju jezične standardizacije. Upravo suprotno, zaštita i jačanje njezinih tradicionalnih regionalnih i manjinskih jezika predstavlja doprinos izgradnji Europe, koja se, prema idealima članica Vijeća Europe, može temeljiti samo na pluralističkim načelima.

27. U preambuli se upućuje na Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima Ujedinjenih naroda i na Europsku konvenciju o ljudskim pravima. Uz to, u njoj se citiraju obveze političke naravi preuzete u sklopu Konferencije o sigurnosti i suradnji u Europi. Međutim, s obzirom na postojeće slabosti nekih povijesnih regionalnih ili manjinskih jezika Europe, sama zabrana diskriminacije protiv njihovih govornika nije dovoljna zaštita. Za njihovo je očuvanje i razvoj bitna posebna potpora koja odražava interese i želje govornika tih jezika.

28. Pristup zauzet u povelji poštuje načela nacionalnog suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti. Od svake se države zahtijeva da vodi računa o kulturnoj i društvenoj stvarnosti te se nikako ne dovodi u pitanje bilo koji politički ili institucionalni poredak. Upravo suprotno, zato što države članice prihvaćaju teritorijalne i državne strukture takve kakve jesu, one vjeruju da je potrebno, u sklopu svake države, ali na usklađen način, poduzimati mjere za promicanje jezika regionalne ili manjinske naravi.

29. Potvrđivanje načela međukulturalizma i višejezičnosti služi za otklanjanje svih pogrešnih poimanja u vezi s ciljevima povelje, koja ni na koji način ne nastoji njegovati bilo koju vrstu stvaranja pregrada između jezičnih skupina. Upravo suprotno, u njoj se priznaje da je u svakoj državi potrebno poznavati službeni jezik (ili jedan od službenih jezika) te stoga ni jednu odredbu povelje ne treba tumačiti kao da joj je namjera postavljane prepreka poznavanju službenih jezika.

DIO I.- Opće odredbe

Članak 1. Definicije

Definicija “regionalnih ili manjinskih jezika” (članak 1., stavak a)

30. U definiciji upotrijebljenoj u povelji naglašena su tri aspekta:

Jezici koje tradicionalne rabe državljani države:

31. Svrha povelje nije rješavanje problema koji su proizašli iz nedavne pojave useljavanja i doveli do postojanja skupina koje govore neki strani jezik u zemlji useljavanja ili ponekad u zemlji podrijetla u slučaju

povratka. Posebice, povelja se ne bavi pojavom ne-europskih skupina koje su nedavno uselile u Europu te stekle državljanstvo neke europske države. Izrazi „povijesni regionalni ili manjinski jezici Europe“ (vidi drugi stavak preambule) i jezici koji se „tradicionalno rabe“ u državi (članak 1, stavak a) jasno pokazuju da se povelja primijenjuje samo na povijesne jezike, to jest jezike koji se govore dugo vremena u državi o kojoj je riječ.

Različiti jezici

32. Ti se jezici moraju jasno razlikovati od jednog ili više ostalih jezika koje rabi ostatak stanovništva te države. Povelja se ne bavi lokalnim inačicama ili različitim dijalektima jednog istog jezika. Međutim, ona se ne očituje o često spornom pitanju točke od koje različiti oblici izražavanja predstavljaju zasebne jezike. To pitanje ne ovisi samo o strogo jezičnim razmatranjima nego i o psihološko-sociološkim i političkim pojavama koje mogu dati drugačiji odgovor u svakom pojedinom slučaju. Prema tome, vlastima nadležnima unutar svake pojedine zemlje biti će ostavljeno, da u skladu sa svojim demokratskim postupkom, odrede u kojoj točki oblik izražavanja predstavlja zaseban jezik.

Teritorijalna osnova

33. Jezici obuhvaćeni poveljom prvenstveno su teritorijalni jezici, a to znači jezici koji se tradicionalno rabe na određenom zemljopisnom području. Zato se u povelji nastoji definirati „područje na kojem se regionalni ili manjinski jezici rabe“. To nije samo područje unutar kojega je taj jezik dominantan ili ga govori većina, budući da su mnogi jezici postali manjinski jezici čak i na područjima gdje imaju svoju tradicionalnu teritorijalnu bazu. Razlog zbog kojega se povelja uglavnom bavi jezicima koji imaju teritorijalnu bazu je to što većina mjera koje zagovara zahtijeva definiciju zemljopisnog područja primjene koje se razlikuje od države u cjelini. Očito postoje situacije u kojima se na određenom području govori više od jednog regionalnog ili manjinskog jezika. Povelja obuhvaća i takve situacije.

Definicija područja regionalnog ili manjinskog jezika (članak 1., stavak b)

34. Područje o kojemu se ovdje govori je ono na kojemu se neki regionalni ili manjinski jezik rabi u značajnoj mjeri, čak i ako ga govori samo manjina, a koji odgovara njegovoj povijesnoj bazi. Budući da su izrazi koji se rabe u povelji u tom pogledu neizbježno dosta fleksibilni, na svakoj je državi preciznije definiranje, u duhu povelje, pojma područja regionalnih ili manjinskih jezika, pri čemu treba voditi računa o odredbama članka 7., stavak 1. b glede zaštite područja regionalnih ili manjinskih jezika.

35. Ključni je izraz u ovoj odredbi „broj ljudi što opravdava donošenje različitih zaštitnih i poticajnih mjera“. Autori povelje izbjegli su određivanje fiksnog postotka govornika nekog regionalnog ili manjinskog jezika do ili iznad kojeg treba primjenjivati mjere navedene u povelji. Radije su državama ostavili procjenu, u duhu povelje a prema naravi svake predviđene mjere, koji se odgovarajući broj govornika zahtijeva za donošenje mjere o kojoj je riječ.

Definicija „neteritorijalnih jezika“ (članak 1., stavak c)

36. Neteritorijalni jezici“ isključeni su iz kategorije regionalnih ili manjinskih jezika jer nemaju teritorijalnu bazu. Međutim, u drugim pogledima odgovaraju definiciji sadržanoj u članku 1., stavak a, prema kojoj su to jezici koje državljanima države tradicionalno rabe na njenom državnom području. Primjeri neteritorijalnih jezika su židovski i romski.

37. Kad nema teritorijalne baze, na te se jezike može primijeniti samo ograničeni dio povelje. Osobito je cilj većine odredbi povelje u Dijelu III. zaštita ili promicanje regionalnih ili manjinskih jezika u odnosu na područje na kojemu se rabe. Dio II. lakše se može primijeniti na neteritorijalne jezike, ali samo *mutatis mutandis* te u skladu s uglavcima iz članka 7., stavak 5.

Članak 2. - Preuzete obveze

38. U članku 2. utvrđuje se razlika između dva glavna dijela povelje, i to Dijela II. i Dijela III.

Primjena Dijela II. (članak 2., stavak 1.)

39. Dio II. Ima općenit obuhvat i u cijelosti se primjenjuje na sve regionalne ili manjinske jezike koji se govore na državnom području Države stranke. No međutim, treba primijetiti kako korištenje izraza „prema situaciji svakog pojedinog jezika“ pokazuje da je nacrt tog dijela izrađen na način da vodi računa o velikoj raznovrsnosti jezičnih situacija koje nalazimo u raznim europskim zemljama i unutar svake pojedine zemlje. Osobito se od Država stranaka u prvom stavku zahtijeva preuzimanje obveze da će svoje politike, zakonodavstvo i praksu uskladiti s jednim brojem načela i ciljeva. Oni su dosta općenito definirani i dopuštaju državama kojih se to tiče veliku diskrecijsku slobodu glede tumačenja i primjene (vidi obrazloženja dolje glede Dijela II.).

40. Iako Države stranke nisu slobodne regionalnom ili manjinskom jeziku dodijeliti ili odbiti položaj koji mu je zajamčen u Dijelu II. povelje, one su nadležne, kao tijela za primjenu povelje, za odlučivanje predstavlja li oblik izražavanja koji se rabi na nekom određenom području njihovog državnog područja ili kojeg rabi neka određena skupina njihovih državljana regionalni ili manjinski jezik u smislu povelje.

Primjena Dijela III. (članak 2., stavak 2.)

41. Svrha Dijela III. prevođenje je općih načela navedenih u Dijelu II. u precizna pravila. On je obvezujući za one države ugovornice koje su se, uz odredbe Dijela II., obvezale primjenjivati odredbe Dijela III. koje su odabrale. Kako bi se omogućila prilagodba povelje raznolikosti jezičnih situacija koje susrećemo u raznim europskim državama, autori povelje predvidjeli su dvostruku modulaciju: kao prvo, države su slobodne imenovati jezike za koje su suglasne da će se na njih primjenjivati Dio III. povelje, i, kako drugo, za svaki jezik za koji prihvate primjenu povelje, mogu odrediti odredbe Dijela III. koje prihvaćaju.

42. Moguće je da država ugovornica, bez povrede onoga što je zapisano u povelji, prizna kako na njenom državnom području postoji konkretan regionalni ili manjinski jezik ali smatra da je bolje, iz razloga koji spadaju u području njene diskrecione ocjene, da pogodnosti sadržane u odredbama Dijela III. povelje ne proširi na taj jezik. Međutim, jasno je kako razlozi koji navedu državu da potpuno isključi priznati regionalni ili manjinski jezik od primjene pogodnosti iz Dijela III. moraju biti razlozi spojivi s duhom, ciljevima i načelima povelje.

43. Nakon što se država suglasila s primjenom Dijela III. na regionalni ili manjinski jezik koji se govori na njenom državnom području, ona će ipak trebati odrediti koji se stavci Dijela III. primjenjuju na taj konkretan regionalni ili manjinski jezik. Prema stavku 2. članka 2. stranke se obvezuju primijeniti najmanje 35 stavaka ili podstavaka odabranih između odredbi Dijela III. Uloga države u odabiru između tih različitih stavaka sastojat će se u postizanju što je veće moguće podudarnosti povelje s konkretnim kontekstom svakog regionalnog ili manjinskog jezika.

44. U tu su svrhu uvjeti predviđeni u članku 2. stavak 2. zadržani na minimumu kako bi se osigurala razumna raspodjela preuzetih obveza stranaka između različitih članaka povelje te se tako osiguralo da ne zanemare niti jedno bitno područje zaštite regionalnih ili manjinskih jezika (obrazovanje, sudske vlasti, upravne vlasti i javne službe, mediji, kulturne djelatnosti i mogućnosti, gospodarski i društveni život).

45. Izraz "stavci ili podstavci" upućuje na zasebne odredbe povelje koje stoje same za sebe. Tako ako neka država odabere stavak 3. članka 9., taj će se stavak računati kao jedna jedinica u svrhu članka 2., stavak 2. a isto se primjenjuje ako neka država prihvati podstavak g članka 8. stavak 1. Kada neki određeni stavak ili podstavak sadrži nekoliko mogućnosti, odabir jedne mogućnosti predstavljat će podstavak u svrhu članka 2. stavak 2. Na primjer, u članku 8. ako država odabere mogućnost a.iii. u stavku 1. taj će se tekst računati kao "podstavak". Položaj je drugačiji kad mogućnosti nisu nužno alternativne, nego se mogu prihvatiti kumulativno. Tako u članku 9., ako države odabere mogućnosti a.iii. i a.iv. u stavku 1. ti će se tekstovi računati kao dva podstavka u smislu članka 2.

46. Svrha tih opcija uvođenje je daljnjeg elementa fleksibilnosti u povelju tako da se uzmu u obzir široka nepodudaranja u de facto položaju regionalnih ili manjinskih jezika. Jasno je kako određene odredbe koje su savršeno dobro prilagođene nekom regionalnom ili manjinskom jeziku kojeg rabi veliki broj govornika nisu prilagođene manjinskom jeziku kojeg rabi samo mala skupina osoba. Uloga država neće biti proizvoljan odabir između tih alternativa, nego iznalaženje izričaja za svaki regionalni ili manjinski jezik koji najbolje odgovara obilježjima i stanju razvoja tog jezika. Svrha tih alternativnih izričaja jasno je izražena u samom tekstu mjerodavnih članaka ili stavaka Dijela III. koji predviđaju da su primjenjivi "prema situaciji svakog od jezika". Općenito govoreći, i kad nema drugih bitnih čimbenika, to bi na primjer podrazumijevalo da što je veći broj govornika regionalnog ili manjinskog jezika i što je homogenije regionalno stanovništvo to treba prihvatiti "jaču" opciju; slabiju alternativu treba prihvatiti samo kad se jaču opciju ne može primijeniti zbog situacije jezika o kojemu je riječ.

47. Stoga će države trebati odabrati odredbe u Dijelu III. koje čine usklađen okvir prilagođen konkretnoj situaciji svakog jezika. Mogu također, ako bi tako radije učinile, prihvatiti opći okvir koji se primjenjuje na sve jezike ili na skupinu jezika.

Članak 3. - Praktična rješenja

48. U članku 3. opisan je postupak za provedbu načela koja su upravo ukratko navedena u članku 2.: svaka Država ugovornica u svom instrumentu o potvrđivanju, prihvaćanju, odobravanju ili pristupu konkretno navodi, prvo, one regionalne ili manjinske jezike na koje se Dio III. primjenjuje, i, drugo, stavke Dijela III. odabrane za primjenu na svaki jezik, time da se podrazumijeva kako odabrani stavci ne moraju biti isti za svaki jezik.

49. U članku 2. Povelje ne nalaže se obvezno prihvaćanje i Dijela II. i Dijela III. jer se država može ograničiti na potvrđivanje konvencije a da ne odabere niti jedan jezik u svrhu primjene Dijela III. U takvom slučaju primjenjivao bi se samo Dio II. Općenito, duh povelje zahtijevao bi da države iskoriste mogućnosti koje nudi Dio III., a koje čine bit zaštite koju pruža povelja.

50. Također je jasno kako stranka može u svako doba prihvatiti nove obveze, na primjer šireći koristi od odredbi Dijela III. povelje na dodatan regionalni ili manjinski jezik ili prihvaćajući, u pogledu jednog ili svih manjinskih ili regionalnih jezika koji se govore na njenom državnom području, stavke povelje koje prije nije bila prihvatila.

51. U izričaju članka 3. vodi se računa o situaciji u određenim državama članicama kada nacionalni jezik koji ima položaj službenog jezika te države, bilo na cijelom njenom državnom području ili na jednom njegovom dijelu, može u ostalim aspektima biti u usporedivoj situaciji s regionalnim ili manjinskim jezicima kako su definirani u članku 1., stavak a, jer ga govori skupina koja je brojčano manja od stanovništva koje govori jedan ili više ostalih službenih jezika. Dakle, ako neka država želi da takav manje široko rabljen službeni jezik koristi pogodnosti mjera zaštite i promicanja predviđenih u povelji, ona može odrediti da će se na njega primjenjivati povelja. Takvo proširenje primjene povelje na neki službeni jezik tada vrijedi za sve članke povelje, uključujući i članak 4., stavak 2.

Članak 4. - Postojeći režimi zaštite

52. Ovaj se članak odnosi na kombinaciju povelje s domaćim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima u kojima je određen pravni položaj jezičnih manjina.

53. Kada određeni jezici ili manjine koje ih govore već uživaju položaj definiran u domaćem pravu ili prema međunarodnim sporazumima, jasno je kako svrha povelje nije smanjivanje prava i jamstava priznatih tim odredbama. Međutim, zaštita koju nudi povelja dodatna je zaštita, uz prava i jamstva već zajamčena ostalim instrumentima. Za primjenu svih tih preuzetih obveza, kada u odnosu na istu temu postoje konkurentne odredbe, na dotične manjine ili jezike treba primijeniti najpovoljnije odredbe. Stoga postojanje odredbi koje predviđaju više ograničenja prema domaćem pravu ili temeljem drugih preuzetih međunarodnih obveza ne smije biti prepreka primjeni povelje.

54. U stavku 1. ovog članka govori se o konkretnom slučaju prava zajamčenih Europskom konvencijom o ljudskim pravima. U njemu se nastoji isključiti mogućnost tumačenja bilo koje odredbe povelje na način da odstupi od zaštite koja je tom konvencijom dana ljudskim pravima pojedinaca.

Članak 5. Postojeće obveze

55. Kao što je već istaknuto u preambuli, zaštita i promicanje regionalnih ili manjinskih jezika koja je cilj povelje mora se odvijati u okviru nacionalne suverenosti i teritorijalne cjelovitosti. U tom se članku u tom pogledu izričito kaže kako postojeće obveze stranaka ostaju neizmijenjene. Osobito, činjenicu da je država, potvrđivanjem povelje, preuzela obveze u pogledu regionalnog ili manjinskog jezika, ne smije koristiti druga država koja ima poseban interes za taj jezik kao ni govornici tog jezika kao izgovor za poduzimanje bilo koje radnje negativne u odnosu na suverenost i teritorijalnu cjelovitost te države.

Članak 6. - Informiranje

56. Motiv za preuzimanje obveze pružanja informacija koja je ustanovljena u ovom članku nalazi se u činjenici da povelja nikada ne može postati u cijelosti učinkovita ako nadležne vlasti i zainteresirane organizacije i pojedinci nisu svjesni obveza koje iz nje proizlaze.

Dio II – Ciljevi i načela

(Članak 7.)

Popis ciljeva i načela uključenih u povelju (članak 7., stavak 1.)

57. Te se odredbe u biti tiču ciljeva i načela a ne preciznih provedbenih pravila. Smatra se kako ti ciljevi i načela čine potreban okvir za očuvanje regionalnih ili manjinskih jezika. Razvrstani su u šest glavnih naslova.

Priznanje regionalnih ili manjinskih jezika (članak 7., stavak 1.a)

58. To je pitanje priznavanja postojanja tih jezika i legitimnosti njihove uporabe. Takvo priznanje ne treba miješati s priznanjem jezika kao službenog jezika. Priznanje postojanja jezika preduvjet je za razmatranje njegovih specifičnih obilježja i potreba i za djelovanje u njegovo ime.

Poštovanje zemljopisnog područja svakog regionalnog ili manjinskog jezika (članak 7., stavak 1.b)

59. Iako se u povelji smatra poželjnim osigurati dosljednost između područja regionalnog ili manjinskog jezika i odgovarajućeg područnog upravnog tijela, jasno je kako je taj cilj nemoguće ostvariti u svim slučajevima jer obrasci naseljavanja mogu biti previše složeni a određivanje područnih upravnih tijela može legitimno ovisiti i o drugim razmatranjima osim uporabe jezika. Prema tome, u povelji se ne zahtijeva da se područje nekog regionalnog ili manjinskog jezika u svim slučajevima treba podudarati s upravnom jedinicom.

60. S druge strane, u njoj se osuđuju prakse koje smišljaju područne podjele kako bi otežale uporabu ili preživljavanje nekog jezika ili rascjepkale jezičnu zajednicu između određenog broja upravnih ili područnih jedinica. Ako se upravne jedinice ne mogu prilagoditi postojanju nekog regionalnog ili manjinskog jezika, moraju barem ostati neutralne i ne smiju imati negativan utjecaj na taj jezik. Osobito, lokalne ili regionalne vlasti moraju biti u položaju u kojem mogu izvršavati svoje nadležnosti u odnosu na te jezike.

Potreba pozitivnog djelovanja na korist regionalnih ili manjinskih jezika (članak 7., stavci 1.c i d)

61. Jasno je kako danas, zbog slabosti brojnih regionalnih ili manjinskih jezika, puka zabrana diskriminacije nije dovoljna kako bi osigurala njihovo preživljavanje. Potrebna im je pozitivna podrška. To je zamisao izražena u stavku 1. c. U tom je stavku državama članicama ostavljeno određivanje načina na koji

namjeravaju postupati u svrhu promicanja regionalnih ili manjinskih jezika kako bi ih očuvale, ali u povelji se naglašava kako to djelovanje mora biti odlučno.

62. Nadalje, kao što je navedeno u stavku 1.d , taj napor za promicanje mora uključiti djelovanje koje pogoduje mogućnosti slobodne uporabe regionalnih ili manjinskih jezika, i usmeno i u pisanom obliku, ne samo u privatnom životu i u pojedinačnim odnosima, nego i u životu zajednice, a to znači u okviru institucija, društvenih djelatnosti i gospodarskog života. Mjesto koje može zauzimati neki regionalni ili manjinski jezik u javnim kontekstima očito će ovisiti o njegovim osobitim obilježjima te će se razlikovati od jezika do jezika. U povelji se ne predviđaju precizni ciljevi u tom pogledu već je dovoljno što poziva na ulaganje napora u svrhu promicanja.

Jamstvo nastave i izučavanja regionalnih ili manjinskih jezika (članak 7., stavci 1.f i h)

63. Ključni čimbenik za održavanje i očuvanje regionalnih ili manjinskih jezika mjesto je koje im je dano u obrazovnom sustavu. U povelji je dovoljno što se u Dijelu II. potvrđuje to načelo, a državama članicama ostavljeno je definiranje provedbenih mjera. Međutim, u njoj se zahtijeva da regionalni ili manjinski jezici budu prisutni "na svim odgovarajućim stupnjevima" obrazovnog sustava. Rješenja za nastavu regionalnog ili manjinskog jezika očito će se razlikovati prema razini obrazovanja o kojoj je riječ. Osobito će u nekim slučajevima biti potrebno osigurati mogućnosti nastave „na“ regionalnom ili manjinskom jeziku a u drugima samo za nastavu „tog“ jezika. Mogla bi biti izostavljena samo nastava regionalnog ili manjinskog jezika na razinama za koje jezik ne bi bio odgovarajući, s obzirom na njegova osobita obilježja.

64. I dok se stavak 1.f bavi ustanovljavanjem ili zaštitom nastave na jeziku ili nastave jezika, kao sredstva prijenosa jezika, u stavku 1.h predviđa se poticanje izučavanja i istraživanja o regionalnim ili manjinskim jezicima na sveučilištu ili u jednakovrijednom okruženju jer je takav rad bitan za razvoj takvih jezika u smislu vokabulara, gramatike i sintakse. Promicanje takvih izučavanje dio je općeg nastojanja promicanja regionalnih ili manjinskih jezika kako bi se ohrabrio njihov intrinzičan napredak.

Mogućnosti učenja regionalnih ili manjinskih jezika koje se pružaju negovornicima tih jezika (članak 7., stavak 1.g)

65. Govornici regionalnih ili manjinskih jezika znaju da zbog svog osobnog ispunjenja moraju poznavati služben jezik. Međutim, u skladu s naglaskom stavljenim u preambuli na vrijednost međukulturaliza i višejezičnosti, poželjno je da ovaj duh prihvaćanja nekoliko jezika ne bude ograničen na govornike regionalnih ili manjinskih jezika. Kako bi olakšale komunikaciju i razumijevanje između jezičnih skupina, stranke su pozvane, na područjima na kojima postoje regionalni ili manjinski jezici, osigurati mogućnosti za osobe koje nisu izvorni govornici tog jezika da ga nauče ako tako žele.

66. Dobro je poznato kako je u nekim državama cilj nadležnih tijela da regionalni jezik bude jezik koji se redovno i općenito govori u tom području, te se poduzimaju mjere kako bi se osiguralo da taj jezik znaju čak i oni ljudi kojima to nije njihov materinji jezik. Takva politika nije suprotna povelji, no ne predstavlja svrhu stavka 1.g. U tom se stavku samo nastoji osigurati veća međusobna propustljivost između jezičnih skupina.

Odnosi između skupina koje rabe neki regionalni ili manjinski jezik (članak 7., stavak 1.e)

67. Potrebno je da skupine koje govore isti regionalni ili manjinski jezik imaju mogućnost sudjelovati u kulturnim razmjenama i općenito razvijati svoje odnose, kako bi zajednički doprinijele očuvanju i obogaćenju svog jezika. U tu svrhu u povelji se nastoji spriječiti iscjepkane obrasce naseljavanja, upravne podjele unutar neke države ili da činjenica što su takve skupine naseljene u različitim državama predstavlja prepreku u odnosima između njih.

68. Treba priznati kako se takva svijest o identitetu koji dijele govornici regionalnog ili manjinskog jezika ne smije negativno odraziti u isključivosti ili marginalizaciji u odnosu na ostale društvene skupine. Cilj promicanja kulturnih odnosa s govornicima drugačijih regionalnih ili manjinskih jezika stoga služi ostvarenju kako cilja kulturnog obogaćenja tako i poboljšanog razumijevanja između svih skupina u nekoj državi.

69. U stavku 1. dodana je daljnja dimenzija: zamisao da se takvi odnosi moraju također moći razviti i preko nacionalnih granica ako se skupine koje govore iste ili slične regionalne ili manjinske jezike nalaze u nekoliko država. Po definiciji, regionalne ili manjinske jezike u dotičnoj državi govori razmjerno mali broj govornika: u svrhu međusobnog obogaćenja u području kulture, oni bi se trebali moći osloniti na dostupne kulturne resurse koji su, preko granica, dostupni ostalim skupinama koje govore isti ili sličan jezik. To je osobito važno kad regionalni jezik u jednoj državi odgovara velikom kulturnom jeziku, ili čak i nacionalnom jeziku druge države i kada regionalna zajednica može imati koristi od prekogranične suradnje u području kulturnih aktivnosti na tom šire rasprostranjenom jeziku. Važno je da države priznaju legitimnost takvih odnosa te da ih ne smatraju sumnjivim u smislu lojalnosti koju svaka država očekuje od svojih državljana ili da ih ne smatraju prijetnjom svojoj teritorijalnoj cjelovitosti. Jezična će se skupina osjećati još više integriranom u državi čiji je dio ako je priznata kao takva i ako se ne sprečavaju njeni kulturni kontakti sa susjednim zajednicama.

70. Međutim, državama je ostavljena sloboda izrade najprikladnijih rješenja za ostvarenje takvih transnacionalnih razmjena, osobito imajući na umu domaća i međunarodna ograničenja s kojima su neke od njih suočene. Konkretnije primjedbe navedene su u članku 14., Dio III.

Uklanjanje diskriminacije (članak 7., stavak 2.)

71. Zabrana diskriminacije u pogledu uporabe regionalnih ili manjinskih jezika predstavlja minimalno jamstvo za govornike takvih jezika. Zbog toga se stranke obvezuju ukloniti mjere koje obeshrabruju uporabu ili ugrožavaju održavanje ili razvoj regionalnog ili manjinskog jezika.

72. Međutim, svrha ovoga stavka nije ustanovljenje potpune jednakosti prava između jezika. Kao što je naznačeno u njegovom izričaju, osobito unošenjem izraza "neopravdane", između jezika mogu se učiniti neke razlike u nastojanju ostvarenja politika koje se odnose na regionalne ili manjinske jezike i to je dosta spojivo sa duhom povelje. Posebice, mjere koje svaka država donese na korist uporabe nacionalnog ili službenog jezika ne predstavljaju diskriminaciju regionalnih jezika samo zato što iste takve mjere nisu donesene i na njihovu korist. Međutim, takve mjere ne smiju predstavljati prepreku održavanju ili razvoju regionalnih ili manjinskih jezika.

73. Istovremeno, upravo zbog nepodudaranja koja postoje između položaja službenih jezika i regionalnih ili manjinskih jezika i zbog toga što su oni koji rabe ove potonje često u nepovoljnom položaju, povelja prihvaća da mogu biti potrebne pozitivne mjere u cilju očuvanja i promicanja tih jezika. Ako mjere imaju takav cilj, i ako ne nastoje ništa više od primicanja jednakosti jezika, ne smije ih se smatrati diskriminirajućim.

Promicanje međusobnog poštovanja i razumijevanja između jezičnih skupina (članak 7. stavak 3.)

74. Poštovanje regionalnih ili manjinskih jezika i razvoj duha snošljivosti prema njima dio je opće brige za razvoj razumijevanja situacije jezičnog pluraliteta u okviru jedne države. Razvoj tog duha snošljivosti i prihvaćanja kroz obrazovni sustav i medije važan je čimbenik u praktičnom očuvanju regionalnih ili manjinskih jezika. Ne smatra se da ohrabrivanje masovnih medija u nastojanju ostvarenja tih ciljeva predstavlja nelegitiman utjecaj države. Doista, poštovanje ljudskih prava, snošljivost prema manjinama i izbjegavanje poticanja na mržnju vrste su ciljeva koje većina europskih država ne oklijeva nametnuti kao obveze medijima. U tom istom duhu za govornike regionalnih ili manjinskih jezika to načelo predstavlja važan čimbenik zbog kojeg oni prihvaćaju većinske jezike i kulture.

Ustanovljenje tijela koja zastupanju interese regionalnih ili manjinskih jezika (članak 7. stavak 4.)

75. CAHRL je smatrao važnim da u svakoj državi trebaju postojati mehanizmi kojima javne vlasti vode računa o izraženim potrebama i željama govornika regionalnih ili manjinskih jezika. Stoga se preporuča da za svaki regionalni ili manjinski jezik treba postojati promicateljno tijelo nadležno za zastupanje interesa jezika na nacionalnoj razini, provođenje praktičnih mjera za njegovo promicanje i praćenje provedbe povelje

u odnosu na taj konkretan jezik. Izraz "ukoliko je to potrebno" naznačuje inter alia kako, kad takve institucije već postoje u nekom obliku, nije namjera ohrabriti države da ustanovljuju nove koje bi ih duplicirale.

Primjena načela povelje ne neteritorijalne jezike (članak 7., stavak 5.)

76. Iako se povelja prvenstveno bavi jezicima koji su povijesno prepoznati kao povezani s konkretnim zemljopisnim područjem neke države, CAHLR nije želio zanemariti one jezike koji se tradicionalno govore unutar države ali koji nemaju preciznu teritorijalnu bazu.

77. Međutim, priznaje se da se zbog teritorijalnog područja primjene jednog broja načela i ciljeva navedenih u Dijelu III. i zbog praktične poteškoće poduzimanja mjera za njihovo provođenje bez definiranja njihovog zemljopisnog obuhvata, te odredbe ne mogu primijeniti bez određenih prilagodbi na neteritorijalne jezike. U stavku 5. tako se konkretno kaže da ih na te jezike treba primijeniti samo koliko je to moguće.

78. Neke odredbe sadržane u stavcima 1. do 4. mogu se bez poteškoća primijeniti i na neteritorijalne jezike. To je tako u pogledu priznanja tih jezika, mjera za razvoj duha poštovanja, razumijevanja i snošljivosti prema njima, zabrane diskriminacije i djelovanja kojima im se daje pozitivna podrška, mogućnosti da skupine koje govore te jezike razviju međusobne veze unutar države i u inozemstvu, te promicanja jezičnog istraživanja i izučavanja. S druge strane, neće biti moguće na neteritorijalne jezike primijeniti odredbe koje se odnose na upravne podjele i mogućnosti koje se pružaju negovornicima tih jezika da ih u određenoj mjeri nauče, jer se takve mjere mogu poduzimati samo na konkretno određenom području. Naposljetku, vjerojatno se ciljevi organiziranja nastave i izučavanja tih neteritorijalnih jezika i promicanje njihovog rabljenja u javnom životu, iz praktičnih razloga mogu provesti samo uz određene prilagodbe.

Dio III. - Mjere za promicanje uporabe regionalnih ili manjinskih jezika u javnom životu u skladu s preuzetim obvezama navedenim u članku 2. stavku 2.

Članak 8. –Obrazovanje

79. Odredbe stavka 1. ovog članka odnose se samo na područje na kojemu se rabi svaki regionalni ili manjinski jezik. Treba ih primijeniti i "u skladu sa stanjem svakog od tih jezika." Kao što je naznačeno upućivanjem na članak 2., stavak 2. gore, ova je odredba osobito bitna za odabir koju opciju treba prihvatiti za koji jezik u podstavcima a do f.

80. Svrha je izraza "i bez štete za nastavu službenih jezika" izbjeći svaku mogućnost tumačenja odredbi članka 8., stavka 1., a osobito prve opcije svakog podstavka a do f - kao isključivanje nastave jednog ili više jezika koje govori većina. Takva namjera stvaranja jezičnih geta bila bi protivna načelima međukulturalnosti i višejezičnosti naglašenih u preambuli te neprijateljska prema interesima dotičnih skupina stanovništva. U posebnim okolnostima tih zemalja u kojima se povelja primjenjuje na manje široko rabljene službene jezike, tu rečenicu treba tumačiti kao da znači da odredbe stavka 1. nisu donesene na štetu nastave drugih službenih jezika.

81. U članku 8. govori se o nekoliko razina obrazovanja: predškolskom, osnovnom, srednjem, tehničkom i stručnom, sveučilišnom i obrazovanju odraslih. Za svaku su od ovih razina iznesene različite opcije prema situaciji svakog regionalnog ili manjinskog jezika.

82. U nekim se podstavcima rabi izraz "u broju koji se smatra dostatnim". Time se priznaje da se od javnih vlasti ne može zahtijevati poduzimanje dotičnih mjera kada je zbog situacije neke jezične skupine teško pribaviti minimalni broj učenika koji se zahtijeva za osnivanje razreda. S druge strane, s obzirom na osobite okolnosti regionalnih ili manjinskih jezika, predlaže se da se redovna kvota koja se zahtijeva za osnivanje razreda može primijeniti fleksibilno i da se i manji broj učenika može "smatrati dostatnim."

83. Izričaj opcije iv. u podstavcima c i d vodi računa o činjenici da se nacionalne situacije razlikuju kako s obzirom na dob većine tako i na dob u kojoj takvo obrazovanje može biti završeno. Ovisno o tim

okolnostima, želje o kojima treba voditi računa mogu biti ili želje samih učenika ili njihovih obitelji.

84. Uviđa se kao se u svim obrazovnim sustavima ne razlikuje srednje i strukovno obrazovanje, time da se ovo potonje smatra samo vrstom srednjeg obrazovanja. Ipak, kao što je rečeno u podstavcima c i d, kod tog se razlikovanja vodi računa o razlikama u sustavima strukovnog obrazovanja. Osobito u slučaju zemalja u kojima se strukovno obrazovanje većinom odvija pomoću vježbeništa te je stoga teško primijeniti mjere koje pogoduju regionalnim ili manjinskim jezicima, stranke mogu barem prihvatiti strože zahtjeve u području općeg srednjeg obrazovanja.

85. Odredbe koje se tiču sveučilišnog obrazovanja i obrazovanja odraslih usporedive su s odredbama za ostale razine obrazovanja u mjeri u kojoj nude alternative između nastave na regionalnom ili manjinskom jeziku i nastave tog jezika kao obrazovnog predmeta. Štoviše, kao što je slučaj s predškolskim obrazovanjem, za slučajeve u kojima javne vlasti nemaju nikakvu izravnu nadležnost za dotičnu vrstu obrazovanja nudi se daljnje rješenje. U određenim državama može se prosuditi kako je broj govornika regionalnog ili manjinskog jezika nedostatan za osiguranje sveučilišnog obrazovanja na tom jeziku ili tog jezika. S tim u vezi navodi se primjer država koje ili temeljem posebnog sporazuma ili općeg sporazuma o priznanju diploma, priznaju sveučilišni stupanj koji je govornik regionalnog ili manjinskog jezika stekao na sveučilištu druge države u kojoj se rabi isti taj jezik.

86. Stavak 1.g. potaknut je brigom da se ne izolira nastava regionalnih ili manjinskih jezika od njihovog kulturnog konteksta. Ti su jezici često povezani sa zasebnom poviješću i posebnim tradicijama. Ta povijest te regionalna ili manjinska kultura predstavljaju sastavnicu europske baštine. Stoga je poželjno da negovornici dotičnih jezika imaju pristup i do nje.

87. Kada se neka država obveže da će jamčiti nastavu nekog regionalnog ili manjinskog jezika, mora osigurati potrebna sredstva u smislu financiranja, osoblja i nastavnih pomagala. Ta nužna posljedica ne treba biti konkretno navedena u povelji. Međutim, kad se radi o osoblju, postavlja se i pitanje njihove sposobnosti te stoga i njihovog obrazovanja. To je temeljni aspekt, i zato se on posebno spominje u stavku 1.h.

88. S obzirom na temeljnu važnost nastave, i, konkretnije, školskog sustava, za očuvanje regionalnih ili manjinskih jezika, CAHLR je smatrao nužnim predvidjeti jedno ili više konkretnih tijela za praćenje rada u tom području. Obilježja takvog nadzornog tijela nisu konkretno navedena u stavku 1. i. Stoga to može biti obrazovno tijelo ili neka neovisna ustanova. Ta bi dužnost mogla biti dana i tijelu predviđenom u članku 7. stavku 4. povelje. U svakom slučaju, povelja zahtijeva javno objavljivanje nalaza tog nadzora.

89. U povelji se redovno zaštita regionalnih ili manjinskih jezika ograničava na zemljopisno područje na kojemu se oni tradicionalno govore. No stavak 2. članka 8. predstavlja iznimku od tog pravila. Ta je iznimka unesena zbog shvaćanja da u suvremenim okolnostima pokretljivosti načelo teritorijalnosti više ne može biti dostatno u praksi za učinkovitu zaštitu regionalnog ili manjinskog jezika. Osobito, znatan je broj govornika takvih jezika migrirao u velike gradove. Međutim, s obzirom na poteškoće koje su uključene u proširenje pružanja obrazovanja za regionalne ili manjinske jezike izvan njihove tradicionalne područne baze, članak 8., stavku 2. pisan je fleksibilno u smislu preuzetih obveza o kojima se tu radi i u svakom se slučaju primjenjuje samo kad su takve mjere opravdane brojem govornika dotičnog jezika.

Članak 9. - Sudbene vlasti

90. Stavak 1. ovog članka primjenjuje se na područja onih sudova u kojima broj stalno nastanjenih osoba koje rabe regionalne ili manjinske jezike opravdava dotične mjere. Ta odredba djelomično odgovara općem pravilu u većini odredbi povelje, kojim se želi zaštititi regionalne ili manjinske jezike unutar područja na kojem se tradicionalno rabe. Što se tiče viših sudova koji se nalaze izvan područja na kojemu se rabi neki regionalan ili manjinski jezik, dotična država tada mora voditi računa o specifičnoj naravi sudskog sustava i njegovoj hijerarhiji stupnjeva.

91. Izričaj uvodne rečenice članka 9., stavka 1. također odražava brigu CAHLR-a za zaštitu temeljnih načela sudskog sustava, kao što je jednakost stranaka i izbjegavanje odugovlačenja postupka s obzirom na moguću zlorabu mogućnosti korištenja pravnih sredstava koje su na raspolaganju regionalnim ili manjinskim jezicima. Međutim, ta legitimna briga ne opravdava nikakvo opće ograničenje preuzete obveze stranke iz ovog stavka nego će sudac u svakom pojedinom predmetu morati utvrditi postojanje zlorabe ponuđenih mogućnosti.

92. Razlikuje se kazneni, građanski i upravni postupak, a opcije koje se nude prilagođene su posebnoj naravi svakog od njih. Kao što je naznačeno riječima "i/ili" neke od tih opcija mogu se usvojiti kumulativno.

93. Odredbe članka 9., stavka 1. odnose se na postupak pred sudovima. Ovisno o konkretnim rješenjima pravosudnog sustava u svakoj državi izraz "sudovi" treba, kad je to odgovarajuće, tumačiti kao da obuhvaća i druga tijela koja obnašaju sudsku funkciju. To je osobito bitno u slučaju podstavka c.

94. Prva opcija podstavaka a, b i c članka 9., stavka 1., koristi izraz "voditi postupak na regionalnom ili manjinskom jeziku". Taj izraz podrazumijeva, u svakom slučaju, da se relevantan regionalni ili manjinski jezik rabi u sudnici i tijekom postupka u kojem sudjeluje stranka koja govori taj jezik. Međutim, svaka država treba, u svjetlu osobitih značajki svog sudskog sustava, odrediti precizan obuhvat izraza "voditi postupak".

95. Treba primijetiti da stavak 1.a.ii. u kojem se stranke obvezuju jamčiti optuženome pravo uporabe njegovog/njezinog regionalnog ili manjinskog jezika, ide dalje od prava optuženog, kako je navedeno u članku 6. stavku 3. e Europske konvencije o ljudskim pravima, na besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se rabi pred sudom. Kao i stavci b.ii i c.ii. on se temelji na razmišljanju da čak i ako govornici nekog regionalnog ili manjinskog jezika govore službeni jezik, kad se radi o tome da se brane pred sudom, mogu osjetiti potrebu izraziti se na jeziku koji im je emotivno najbliži ili koji tečnije govore. Stoga bi bilo protivno svrsi povelje kad bi se njena primjena ograničila na situacije praktične nužnosti. S druge strane, s obzirom da ta odredba ide dalje od strogo ljudskopravnog aspekta time što u stvari daje slobodu odabira optuženiku i zahtijeva osiguranje mogućnosti u skladu s njegovom ili njezinom odlukom, smatralo se razumnim dozvoliti državama određenu slobodu glede toga hoće li je prihvatiti ili neće i hoće li ograničiti njenu primjenu na određene sudske okruge.

96. Svrha stavka 1. je osiguranje da pisano ili usmeno prevođenje koje bi moglo biti potrebno temeljem primjene članka 9. stavaka 1.b i c, bude besplatno. U slučaju onih država koje ne odaberu taj podstavak, na njima je da riješe to pitanje bilo prema postojećim pravnim odredbama ili donošenjem novih, specifičnih odredbi koje bi vodile računa o potrebi promicanja regionalnih ili manjinskih jezika. Stoga bi troškove u cijelosti ili djelomično mogla snositi osoba koja postavlja zahtjev za određenu radnju, mogle bi ih podijeliti stranke, itd.

97. U stavku 2. govori se o valjanosti pravnih dokumenata sastavljenih na regionalnom ili manjinskom jeziku. Njegov je obuhvat u stvari ograničen u mjeri u kojoj ne naznačuje sve uvjete za valjanost nekog pravnog dokumenta, nego se ograničava na propisivanje da činjenica što je dokument sastavljen na nekom regionalnom ili manjinskom jeziku ne može sama za sebe biti osnova za nijekanje njegove valjanosti. Štoviše, njime se ne zabranjuje državi da predvidi dodatne formalnosti u takvom slučaju, na primjer potrebu da se na službenom jeziku doda neka konkretna formula za ovjeru. U stavku 2. podrazumijeva se da su druga strana ili zainteresirane treće strane koje ne govore taj regionalni ili manjinski jezik izravno ili neizravno (oglašavanje, državna informativna služba) upoznate sa sadržajem dokumenta na koji se poziva

stranka koja koristi regionalni ili manjinski jezik, u obliku koji mogu razumjeti.

98. Primjena članka 9., stavka 2. nije na štetu primjene međunarodnih ugovora i konvencija o uzajamnoj pravnoj pomoći, u kojima se izričito govori o pitanju jezika koje treba rabiti.

99. U stavku 3. govori se o prijevodu zakonodavnih tekstova na regionalne ili manjinske jezike. Izraz "osim ukoliko je to već učinjeno" upućuje na slučajeve kad tekst već postoji na regionalnom ili manjinskom jeziku jer je već preveden na sličan ili identičan jezik koji je službeni jezik neke druge države.

Članak 10. Upravna tijela i javne službe

100. Svrha je ovoga članka dozvoliti govornicima regionalnih ili manjinskih jezika ostvarenje njihovih prava kao građana i ispunjavanje njihovih građanskih dužnosti u uvjetima koji poštuju njihov način izražavanja.

101. Te su odredbe uglavnom osmišljene za poboljšanje komunikacije između javnih vlasti i onih koji rabe regionalne ili manjinske jezike. Istina je da su se razvile društvene i kulturne situacije na način da je velika većina ljudi koji govore te jezike bilingvalna i da može rabiti službeni jezik kako bi komunicirala s javnim vlastima. Međutim, dopuštanje rabljenja regionalnih ili manjinskih jezika u odnosima s tim tijelima od temeljne je važnosti za te jezike i njihov razvoj, i iz subjektivnog stajališta. Jasno, ako bi neki jezik bio potpuno zabranjen u odnosima s tijelima vlasti, time bi ga se u stvari zanijekalo kao takvog, jer je jezik sredstvo javnog komuniciranja te se ne može svesti samo na područje privatnih odnosa. Nadalje, ako se jeziku ne da pristup političkom, pravnom ili upravnom području, on će postupno izgubiti sav svoj terminološki potencijal u tom području i postati "hendikepirani" jezik, nesposoban izraziti svaki aspekt života zajednice.

102. U članku 10. razlikuju se tri kategorije, s obzirom na vrste radnji koje poduzimaju tijela javne vlasti:

- radnje upravnih tijela države: to jest tradicionalne radnje tijela javne vlasti, osobito u obliku obnašanja javnih nadležnosti ili ovlasti temeljem općih pravnih propisa (stavak 1.);
- radnje lokalnih i regionalnih vlasti, tj. općih podnacionalnih područnih vlasti s ovlastima samouprave (stavak 2.);
- radnje tijela koja pružaju javne usluge, bilo prema javnom ili privatnom pravu, kad ostaju pod javnom kontrolom: poštanske usluge, bolnice, električna energija, prijevoz i tako dalje (stavak 3.);

103. U svakom području, s odgovarajućim prilagodbama specifičnoj naravi dotičnih vlasti ili tijela, vodi se računa o raznolikosti jezičnih situacija. U nekim slučajevima obilježja regionalnog ili manjinskog jezika dozvoljavaju da bude priznat kao "kvazi-službeni" jezik, čime ga se čini, na njegovom području, radnim jezikom, ili redovnim sredstvom komunikacije javnih vlasti. (Pribjegavanje službenom ili najšire govorenom jeziku ostaje norma u kontaktima s osobama koje ne govore regionalni ili manjinski jezik). Podredno, jezik može barem biti uporabljen u odnosima koje takve vlasti mogu imati s osobama koje im se obrate na tom jeziku. Međutim, kada objektivna situacija nekog regionalnog ili manjinskog jezika takva rješenja čini nepraktičnima, osigurane su minimalne preuzete obveze kao bi se zaštitio položaj govornika dotičnog jezika: usmeni ili pisani zahtjevi ili dokumenti mogu se legitimno dostaviti na regionalnom ili manjinskom jeziku što za sobom ne povlači obvezu odgovoriti na tom jeziku.

104. Preuzete obveze stranka u stavcima 1. i 3. kvalificirane su rečenicom "koliko je razumno moguće". Toj odredbi nije svrha biti zamjenom za iskorištavanje mogućnosti, koja je strankama dana u člancima 2., stavcima 2. i 3. stavak 1. za izuzimanje nekih odredbi Dijela III. povelje iz svojih preuzetih obveza u pogledu svakog pojedinog jezika. Međutim, ona nastoji voditi računa o činjenici da neke od predviđenih mjera imaju značajne posljedice u smislu financiranja, osoblja i obrazovanja. Prihvatanje neke konkretne odredbe u pogledu određenog jezika nužno za sobom povlači obvezu osiguranja resursa i upravna rješenja koja se zahtijevaju kako bi ta odredba bila djelotvorna. Ipak, priznaje se da bi mogle postojati neke okolnosti u kojima potpuna i nekvalificirana primjena odredbe o kojoj je riječ nije, ili još nije, realna. Izraz "koliko god je razumno moguće" dozvoljava strankama, u provedbi mjerodavnih odredbi, utvrditi postoje li takve okolnosti u pojedinim slučajevima.

105. Uglavci iz stavka 2. i osobito preuzeta obveza stranaka da "dozvole i/ili ohrabre" napisani su tako da vode računa o načelu lokalne i regionalne autonomije. Oni ne znače da se primjeni odredbi iz nje, koje se tiču javnih vlasti najbližih građanima, pridaje manje važnosti. Općenitije, CAHLR je bio svjestan da primjena nekih odredbi povelje spada u nadležnost lokalnih ili regionalnih vlasti te da može za sobom povlačiti znatne troškove za one kojih se to tiče. Stranke se trebaju pobrinuti da se pri provedbi povelje poštuje načelo lokalne autonomije kako je definirano u Europskoj povelji o lokalnoj samoupravi, osobito u njenom članku 9., stavku 1. koji predviđa: "Lokalne će jedinice imati, u okviru državne gospodarske politike, pravo na odgovarajuće svoje prihode kojima će slobodno raspolagati u obavljanju svojih ovlasti."

106. U stavku 2.a predviđa se uporaba regionalnih ili manjinskih jezika "u okviru" regionalne ili lokalne vlasti. Svrha je ove formulacije naznačiti da dotično tijelo može rabiti neki regionalni ili manjinski jezik kao radni jezik. Međutim, to ne podrazumijeva da se neki regionalni ili manjinski jezik može rabiti kad se komunicira sa središnjom državom.

Članak 11. Mediji

107. Vrijeme i prostor koje si regionalni ili manjinski jezici mogu osigurati u medijima bitni su za njihovo očuvanje. Danas niti jedan jezik ne može održati svoj utjecaj bez pristupa novim sredstvima masovne komunikacije. Njihov razvoj diljem svijeta i napredak tehnologije doveli su do slabljenja kulturnog utjecaja jezika koji se manje široko govore. Za glavne medije, posebno za televiziju, općenito je odlučujući čimbenik veličina publike. No, regionalni i manjinski jezici predstavljaju malo kulturno tržište. Bez obzira na nove mogućnosti koje im pruža razvoj tehnologije emitiranja, i dalje vrijedi da im je za pristup medijima potrebna javna podrška. Međutim, mediji predstavljaju područje u kojemu je ograničena javna intervencija, a djelovanje putem propisa nije vrlo djelotvorno. Javne vlasti u ovom području djeluju prvenstveno pružanjem podrške i sredstava. S nastojanjem da se regionalnim ili manjinskim jezicima osigura pružanje takve podrške i sredstava, u povelji se od država zahtijeva preuzimanje obveza na različitim razinama.

108. Mjere predviđene u ovom članku na korist su govornicima regionalnih ili manjinskih jezika unutar odnosnog zemljopisnog područja tih jezika. Međutim, izričaj stavka 1., koji se razlikuje od formulacija u drugim člancima, u tom pogledu osobito uzima u obzir posebna obilježja audiovizualnih medija. Prema tome, čak i ako su mjere donesene s obzirom na konkretno područje, njihov učinak može se protezati puno dalje. S druge strane, **mjere se ne trebaju se poduzimati na području o kojemu je riječ, ako koriste onima koji tamo žive.**

109. Uviđa se kako javne vlasti u različitim državama provode različite stupnjeve nadzora nad medijima. Iz tog razloga je u stavicama 1. i 3. navedeno kako je opseg njihove preuzete obveze određen opsegom njihove nadležnosti, ovlastima ili legitimnom ulogom na tom području. Štoviše, naglašeno je kako u svakoj državi načelo autonomije medija propisuje legitimnu ulogu države u stvaranju pravnog okvira i uvjeta unutra kojih se može ostvariti svrha ovoga članka.

110. U stavku 1. članka 11. razlikuju se preuzete obveze predložene u korist regionalnih ili manjinskih jezika na području radija i televizije, s obzirom na to imaju li karakter javne radijske ili televizijske službe ili ne. Takav zadatak, koju mogu vršiti javne ili privatne radio i televizijske kuće, uključuje pružanje širokog raspona programa u kojima se uzimaju u obzir ukusi i interesi manjina. U tom kontekstu država može donijeti mjeru (na primjer, u zakonodavstvu ili u propisima za radio i televizijske kuće) o emitiranju programa na regionalnim ili manjinskim jezicima. U podstavku a govori se o toj situaciji. S druge strane, tamo gdje se emitiranje isključivo smatra ulogom privatnog sektora, država može samo "potaknuti i/ili olakšati" (podstavci b i c). Na pisani tisak odnosi se samo potonja situacija (podstavak e). Gdje je to mjerodavno, obveza koju su stranke preuzele uključuje dodjeljivanje potrebnih frekvencija onima koji emitiraju na regionalnom ili manjinskom jeziku.

111. Koliko god je uloga države u odnosu na medije neznatna, ona redovito zadržava barem ovlasti kojima se jamči sloboda komunikacije ili poduzimanje mjera kojima se uklanjaju prepreke takvoj slobodi. Iz tog razloga stavak 2. ne sadrži istu odredbu kao stavak 1., koji se odnosi na obuhvat nadležnosti javnih

vlasti. Preuzeta obveza kojom se jamči sloboda prijema odnosi se ne samo na prepreke kojima se namjerno priječi prijem programa koji se emitiraju iz susjednih zemalja, već i na pasivne prepreke koje proizlaze iz toga što nadležne vlasti nisu poduzele nikakve radnje kojima bi se omogućio takav prijem.

112. S obzirom na činjenicu da emitiranja iz susjednih zemalja ne moraju biti podvrgnuta istim legitimnim uvjetima kao ona koja su proizvedena na državnom području stranke koje se to tiče, u trećoj rečenici ovog stavka uvodi se zaštita koja je formulirana na isti način kao i članak 10., stavak 2. Europske konvencije o ljudskim pravima, a koji se odnosi na slobodu izražavanja. Međutim, u odnosu na televiziju trebalo bi istaknuti da su, za one države koje su članice Europske konvencije o prekograničnoj televiziji, okolnosti i uvjeti prema kojima slobode zajamčene člankom 11., stavkom 2. povelje mogu biti ograničene, određeni tom konvencijom, posebice načelom neograničavanja retransmisije usluga programa na njihovim područjima koje su u skladu s odredbama Konvencije o prekograničnoj televiziji. Osim toga, odredbe ovog stavka ne utječu na potrebu poštovanja autorskih prava.

113. U članku 11., stavku 3. predviđa se zastupljenost interesa korisnika regionalnih ili manjinskih jezika u tijelima odgovornim za osiguranje medijskog pluralizma. Takve strukture postoje u većini europskih zemalja. Riječi "ili uzeti u obzir" unesene su kao odgovor na moguće poteškoće pri određivanju tko su predstavnici korisnika tih jezika. Međutim, CAHLR je smatrao da je bilo dovoljno da su jezične skupine zastupljene pod uvjetima sličnim onima drugih kategorija stanovništva. To se, na primjer, može urediti putem tijela koja predstavljaju regionalne ili manjinske jezike, a koja su predviđena u članku 7., stavku 4. ove povelje.

Članak 12– Kulturne aktivnosti i ustanove

114. U ovom području, kao u slučaju članka 11., od država se zahtjeva da se obvežu u mjeri u kojoj su javne vlasti nadležne, imaju ovlast, odnosno legitimnu ulogu, a koja im omogućava učinkovito djelovanje. Međutim, budući da javne vlasti neosporno utječu na uvjete pod kojima se koriste kulturne ustanove, ovom poveljom se od njih zahtjeva da se regionalnim ili manjinskim jezicima osigura prikladno mjesto u radu takvih ustanova.

115. U stavku 1.a općenito se od država zahtjeva da potaknu inicijative tipične za oblike kulturnog izražavanja koji su specifični za regionalne ili manjinske jezike. Sredstva za tu podršku obično su ona koja su prikupljena u svrhu kulturnog promicanja. Izraz "učine dostupnim na različite načine djela..." pokriva – ovisno o oblik kulturne aktivnosti o kojoj je riječ – objavljivanje, proizvodnju, predstavljanje, širenje, prijenos i tako dalje.

116. Regionalni ili manjinski jezici, zbog ograničenog broja njihovih govornika među stanovništvom, nemaju istu kulturnu produktivnost kao šire govoreni jezici. Kako bi se promicalo njihovo rabljenje te njihovim govornicima dozvolio pristup golemoj kulturnoj baštini, potrebno je imati na raspolaganju tehnike prevođenja, dubliranja, postsinhronizacije i prevođenja filmova (stavak 1.c). Međutim, izbjegavanje kulturnih prepreka dvosmjernan je proces. Stoga je za održavanje i značaj regionalnih ili manjinskih jezika bitno da se šira publika upozna s važnim radovima proizvedenim na tim jezicima. Svrha je to stavka 1.b.

117. Što se tiče funkcioniranja kulturnih institucija, odnosno tijela čija je funkcija organiziranje ili podržavanje kulturne aktivnosti u različitim oblicima, od država se zahtjeva da osiguraju da takve institucije u svojim programima pridaju dovoljno važnosti znanju i uporabi regionalnih ili manjinskih jezika i njihovih pratećih kultura (članak 12., stavak 1.d do f). U povelji se naravno ne može odrediti na koji se način regionalni ili manjinski jezici mogu uključiti u aktivnosti tih institucija. U njoj se samo govori o njihovom "uzimanju u obzir u odgovarajućoj mjeri". Uloga država na tom području obično se odnosi na usmjeravanje i nadzor te se od njih ne zahtjeva da same rade na postizanju cilja već samo da to "osiguraju".

118. Ovom poveljom također se predviđa da se za svaki regionalni ili manjinski jezik osnuje tijelo odgovorno za sakupljanje, arhiviranje i širenje radova na tom jeziku (članak 12., stavak 1.g). S obzirom na slabu situaciju u kojoj se nalaze mnogi regionalni ili manjinski jezici, potrebno je sustavno organizirati ovu vrstu posla, o čijem načinu organizacije odlučuje država. U svrhu provedbe ovog stavka g, neke države morat će prilagoditi svoje zakonodavstvo o obveznim primjercima i arhivima kako bi predviđeno tijelo moglo

sudjelovati u očuvanju djela na regionalnim ili manjinskim jezicima.

119. Primjena članka 12., stavka 1., odnosi se na područje na kojemu se rabe regionalni ili manjinski jezici, iako se priznaje kako u praksi mnoge njegove odredbe imaju posljedice i izvan tog područja. Međutim, s obzirom na obilježja kulturnog promicanja i na potrebe koje proizlaze izvan područja na kojima se ti jezici tradicionalno rabe (osobito kao posljedica unutarnje migracije), u članku 12., stavku 2. uvode se odredbe koje odgovaraju onima iz članka 8., stavka 2.

120. Sve zemlje nastoje promicati svoje nacionalne kulture u inozemstvu. Kako bi se predstavila cjelovita i vjerna slika te kulture, u promicanju se ne smiju zanemariti regionalni ili manjinski jezici i kulture. Ta preuzeta obveza, predviđena u članku 12., stavku 3., predstavlja jedan od načina primjene načela priznanja regionalnih ili manjinskih jezika sadržanog u članku 7., stavak 1.a Dijela II povelje.

Članak 13 – Gospodarski i društveni život

121. U gospodarskim i društvenim sustavima koji obilježavaju zemlje članice Vijeća Europe, miješanje javnih vlasti u gospodarski i društveni život uglavnom je ograničeno na donošenje zakona i propisa. U tim su okolnostima mogućnosti djelovanja vlasti i njihova nastojanja da regionalni ili manjinski jezici budu propisno uzeti u obzir u tim područjima ograničeni. No, povelja ipak u tom području predviđa određeni broj mjera. S jedne strane nastoje se ukloniti mjere kojima se brani ili obeshrabruje uporaba takvih jezika u gospodarskom i društvenom životu, a s druge strane predlaže se određeni broj pozitivnih mjera.

122. U odredbama članka 13., stavak 1., navodi se konkretna primjena načela nediskriminacije. Stoga se one mogu primijeniti na cijelom području država ugovornica, a ne samo na dijelovima tog područja na kojima se rabe regionalni ili manjinski jezici.

123. U članku 13., stavku 2., povelje navode se razne konkretne mjere kojima se podupiru regionalni ili manjinski jezici u tom području. One su iz praktičnih razloga ograničene na zemljopisna područja na kojima se ti jezici rabe. Glede odredbe "koliko god je razumno moguće" treba uputiti na obrazloženja uz članak 10. gore (vidi stavak 104.). Naposljetku, preuzete obveze stranaka primjenjuje se samo u onoj mjeri u kojoj postoji nadležnost javnih vlasti. Međutim, ta je odredba bitna samo za podstavak c.

Članak 14. – Prekogranične razmjene

124. U ovom se članku proširuje i razvija zamisao iznesena u članku 7., stavku 1.i te se stoga upućuje na gore iznesena obrazloženja (vidi stavke 69.-70.).

125. U mnogim područjima razvija se prekogranična suradnja između susjednih regija različitih država. Primjećuje se kako bi se takva situacija u određenim slučajevima još uvijek mogla doživjeti kao problem u smislu teritorijalne cjelovitosti. Međutim, budući da upravo dolazi do približavanja europskih država, pojavila se i mogućnost da određene države primjene "kulturni čimbenik" za poticanje njihovog međusobnog razumijevanja. Vijeće Europe izradilo je okvirnu konvenciju o prekograničnoj suradnji na lokalnoj i regionalnoj razini. Iako je poželjno da se takva suradnja razvija na općeniti način, u stavku b naglašava se kako je to naročito slučaj tamo gdje se isti regionalni jezik rabi sa obje strane granice.

126. Predviđena suradnja može se proširiti na stvari poput povezivanja škola, razmjene profesora, međusobnog priznanja diploma i kvalifikacija, zajedničkog organiziranja kulturnih aktivnosti, daljnjeg kolanja kulturnih dobara (knjiga, filmova, izložbi itd.) te na prekogranične aktivnosti kulturnih organizacija (kazališnih trupa, predavača, itd.) U nekim okolnostima to može predstavljati zadovoljavajuće (i jeftinije) sredstvo provođenja preuzetih obveza navedenih u drugim člancima ove povelje. Na primjer, u odnosu na odredbu o ustanovama visokog obrazovanja, kako je navedeno u članku 8. stavku 1.e, bilateralnim sporazumom može se za određene studente organizirati pohađanje odgovarajućih ustanova u susjednoj državi.

Dio IV – Primjena povelje

(članci 15.-17.)

127. Kako bi se Vijeću Europe, njezinim državama članicama i općoj javnosti omogućilo praćenje primjere povelje, u povelji je odabran sustav prema kojem stranke podnose periodična izvješća o djelovanju u skladu s njezinim odredbama. Izvješća se podnose svake tri godine. Međutim, prvo izvješće, kojim se nastoji opisati situacija regionalnog ili manjinskoga jezika u trenutku kada je povelja stupila na snagu za određenu državu, mora se podnijeti u roku od godinu dana od tog datuma.

128. Kako bi se osigurala učinkovitost ovog sustava praćenja primjene povelje, u njoj se predviđa osnivanje odbora stručnjaka za razmatranje izvješća koja podnose razne stranke. Odboru stručnjaka moći će se također obratiti tijela ili udruge koje žele pružiti dodatne informacije ili opisati određene situacije koje se odnose na primjenu povelje, posebice njezinog Dijela III. (Članak 16., stavak 2.) Pristup tom odboru stručnjaka imat će samo tijela koja su osnovana u jednoj od stranaka za stvari koje se tiču te stranke. Svrha ovog pravila je spriječiti skupine koje imaju sjedište izvan stranke na koju se odnosi primjena povelje, da koriste sustav praćenja koji je u njoj određen za izazivanje nesuglasice među strankama.

129. Trebalo bi naglasiti kako ovo nije kvazi-sudski postupak za podnošenje prigovora. Odboru stručnjaka samo je dana uputa da prati primjenu povelje i primi informacije u tu svrhu. Tijela na koja se upućuje u članku 16. ne mogu tražiti od njega da djeluje kao neko sudsko žalbeno tijelo.

130. Odbor stručnjaka može provjeriti bilo koju informaciju podnesenu u određenim državama i može od njih tražiti dodatna obrazloženja ili informacije u svrhu provedbe svojih istraga. Odbor ministara bit će obaviješten o rezultatima, kao i o komentarima određenih država, kada će se predstavljati izvješća stručnjaka. Iako se možda čini da bi se zbog otvorenosti ta izvješća trebala automatski objavljivati, smatra se kako bi Odbor ministara trebao prosuditi za svaki predmet pojedinačno u kojoj bi se mjeri izvješća trebala objavljivati, budući da ona mogu sadržavati prijedloge za preporuke koje bi Odbor ministara mogao uputiti jednoj ili više država.

131. Broj članova komisije stručnjaka bit će jednak broju stranaka povelje. Oni moraju biti osobe priznate stručnosti na području regionalnih ili manjinskih jezika. U isto vrijeme, u povelji se jasno iznosi, stavljajući naglasak na bitnu osobnu značajku "najvišeg integriteta", kako stručnjaci imenovani u odboru moraju u izvršavanju svojih dužnosti biti slobodni neovisno djelovati i ne smiju podlijetati uputama dotičnih vlada.

132. Ovaj mehanizam nadziranja primjene povelje pomoću odbora stručnjaka omogućit će prikupljanje fonda objektivnih informacija o situaciji regionalnih ili manjinskih jezika, u potpunosti poštujući konkretne nadležnosti država.

DIO V.- Završne odredbe

133. Završne odredbe sadržane u člancima 18. do 23. osnivaju se na oglednim završnim odredbama za konvencije i sporazume sklopljene unutar Vijeća Europe.

134. Odlučeno je da u te završne odredbe neće biti uključena odredba o području kojom se državama omogućuje isključenje dijela svog državnog područja iz obuhvata povelje. Tomu je tako jer je već svojestvena karakteristika ove povelje da se posebno bavi određenim područjima, i to onima na kojima se koriste regionalni ili manjinski jezici. Štoviše, države ugovornice već imaju pravo, prema članku 3. stavku 1., odrediti one regionalne ili manjinske jezike na koje će se primjenjivati njihove detaljne preuzete obveze.

135. Prema članku 21. stranke imaju pravo staviti rezervu samo u odnosu na stavke 2. do 5. članka 7. povelje. CAHLR smatra kako države ugovornice ne bi trebale imati mogućnost stavljanja rezerve u odnosu na članak 7., stavak 1., budući da taj stavak sadrži ciljeve i načela. Što se tiče Dijela III., zauzeo je stajalište da bi rezerve bile neprimjerene u tekstu u kojem se strankama već daje toliko mnogo mogućnosti odabira glede preuzimanja obveza.

136. S obzirom na važnosti predmeta povelje za mnoge države koje nisu, ili nisu još, članice Vijeća

Europe, odlučeno je da će povelja biti otvorena konvencija, a države koje nisu članice mogu se pozvati da joj pristupe (Članak 20.)